

РОЛЬ ПРОФСПІЛОК У СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Присвячено проблемі розвитку та ролі профспілок у соціально-економічному розвитку суспільства. Розглянуто актуальність існування та діяльності профспілок в Україні. Проведено аналіз проекту нового Кодексу законів про працю як правової бази профспілок України, можливих шляхів подолання проблем в їх діяльності.

Аннотация. Посвящено проблеме развития и роли профсоюзов в социально-экономическом развитии общества. Рассмотрена актуальность существования и деятельности профсоюзов. Проведен анализ проекта нового Кодекса законов о труде как правовой базы профсоюзов Украины, возможных путей решения проблем в их деятельности.

Annotation. The work is devoted to development and role of trade unions in social and economic development. We consider the existence and relevance of unions in Ukraine. The analysis of the new Labour Code draft, as the legal basis of trade unions of Ukraine, possible ways of overcoming problems in their activities was carried out.

Ключові слова: профспілки, Федерація профспілок України, Кодекс законів про працю.

Актуальність роботи полягає в тому, що із внесенням змін до нового проекту Кодексу законів про працю, який є однією із правових гарантій прав профспілок в Україні, постає проблема вирішення суперечливих питань, пов'язаних із діяльністю профспілок в Україні.

Мета дослідження – проаналізувати новий проект Кодексу законів про працю, визначити основні відмінності нового проекту від старого КЗпП, загострити увагу на необхідності існування профспілок та підтримці їх з боку суспільства.

Профспілки – важливий інститут громадянського суспільства, який захищає права і свободи громадян у сфері трудових відносин. Роль профспілок усе більше набуває особливо важливого значення в умовах становлення демократії та розвитку ринкової економіки в нашій країні. Створення потужних впливових профспілок, які здатні ефективно відстоювати інтереси працівників, є одним із невід'ємних атрибутів цивілізованої держави. А саме такою державою і прагне стати Україна. Сучасний профспілковий рух в Україні перебуває на складному етапі становлення та пошуку свого місця в складній системі нових соціально-економічних, політичних відносин.

Після проголошення незалежності України 6 жовтня 1990 року створено Федерацію незалежних профспілок України (ФПУ), яка стала правонаступницею Української республіканської ради профспілок. Декларацію про заснування Федерації підписали 25 республіканських галузевих профспілок та 24 регіональних міжсоюзних профоб'єднань.

На сьогоднішній день в Україні нараховується понад 8 мільйонів членів профспілок. До складу ФПУ входить 42 всеукраїнські профспілки і 27 територіальних об'єднань організацій профспілок [1].

У цілому по Україні у співвідношенні кількості первинних профспілкових організацій до чисельності членів профспілок у тис. осіб найвищі показники мають Донецька (8762/1311,9) та Дніпропетровська (7711/967,6) області. І це говорить про те, що розвиток профспілкових організацій перебуває в цих регіонах на високому рівні. Дещо поступаються їм у показниках Харківська (7064/757,3), Луганська (5918/632,1) та Запорізька (4978/517,5) області [2].

Мета їх діяльності в Україні є надзвичайно важливою з питань вираження, представлення інтересів та захисту прав організацій, а саме членів ФПУ, координації їх колективних дій, представництва і захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в органах державної влади й органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, їх організаціями й об'єднаннями, а також з іншими об'єднаннями громадян.

Згідно зі ст. 36 Конституції, громадяни мають право на участь у профспілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Таким чином, можна сказати, що право на створення профспілок є однією з основних громадянських свобод, а профспілки гарантують правовий захист трудящих. Як правило, необхідно мати досконалу та гнучку правову базу, яка зможе гарантувати безпосередність вирішення конфліктних питань у сфері відносин між працівниками та роботодавцями та забезпечуватиме стабільну діяльність профспілок. Однією з найгостріших проблем у цьому питанні є новий проект Кодексу законів про працю України (КЗпП).

Якщо порівнювати діючий КЗпП з проектом нового кодексу, то, звісно, існують деякі розбіжності, зокрема стосовно профспілок.

По-перше, відсутність у проекті Трудового кодексу спеціального розділу, присвяченого профспілкам. Досить часто висловлюються критичні зауваження з цього приводу. Дійсно, із проекту Трудового кодексу повністю вилучено розділ XVI теперішнього КЗпП "Гарантії діяльності професійних спілок щодо захисту трудових та соціально-економічних прав працівників". Серед вилучених опинилися такі права: на участь у розслідуванні нещасних випадків та в роботі комісії з питань охорони (ч. 1 ст. 247 КЗпП); на отримання від роботодавця приміщення для роботи та

охороною, якщо це передбачено колективним договором (ч. 2 ст. 249 КЗпП) та ін. Однак на практиці отримати вищезазначені права "незалежним" профспілкам доволі складно. Проте автори законопроекту стверджують, що всі ці права насправді ніхто не відбирав. Усі вони збережені у Розділі IV "Гарантії прав профспілок" Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" (1999), чинність якого продовжується з прийняттям Трудового кодексу України. З іншого боку, профспілкові активісти пророкують несприятливі наслідки з таких міркувань. Суди, вирішуючи спори між роботодавцем і профспілкою, приймають рішення, ґрунтуючись на трудовому законодавстві та, у першу чергу, кодифікованому акті. Закон про профспілки, по суті, є законом про об'єднання громадян. З прийняттям Трудового кодексу у суддів з'явиться ще один аргумент проти використання Закону про профспілки – ТКУ прийнято пізніше.

Крім того, відкривається можливість для роботодавця самому встановлювати норми, а не підписувати колективний договір. Роботодавець має право приймати нормативні акти у сфері праці шляхом видання наказів, розпоряджень, рішень" (ч. 1 ст. 13 КЗпП) [3]. Роботодавцеві буде вигідніше видавати нормативні акти роботодавця, а не колективний договір, бо їх можна прийняти в односторонньому порядку і за їх порушення не передбачена відповідальність. Сама можливість прийняття колективного договору в односторонньому порядку суперечить здоровому глузду і практиці трудового права. Норма буде стимулювати роботодавця чинити тиск на профспілку [3 – 5].

Ефективна робота профспілок із захисту соціально-економічних та трудових прав громадян неможлива без сприйняття профспілок як рівноправної сторони соціального партнерства, і для цього, безумовно, необхідно вживати заходів.

Отже, однією із вагомих передумов здобуття соціальної злагоди в суспільстві, необхідної для економічного розвитку, є наявність сильних і незалежних профспілок. Дуже важливим також є те, щоб організації трудящих були демократичними і достатньо представницькими, а також визнання державою законності діяльності та сучасної соціальної ролі профспілок, адекватне ставлення до них роботодавців, суспільства в цілому. У цьому переконує світовий досвід.

Також, на думку автора, необхідним є втручання Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України, Державного комітету інформаційної політики телебачення та радіомовлення України, які разом із профспілками зможуть запровадити учнівські конкурси, олімпіади з тематики профспілкового руху в Україні, ролі та значимості профспілок у захисті прав громадян нашої держави.

Безумовно, для зміцнення позицій профспілок в Україні необхідно інформувати населення з питань сутності, форм та результатів їх діяльності. Необхідно включити відповідні розділи до курсів "Основ правознавства", "Держава і право" тощо, щоб формувати у молоді повне враження про соціальне партнерство та їх роль у захисті соціально-економічних і, безперечно, трудових прав громадян.

Саме завдяки обізнаності та розумінню громадян сутності діяльності профспілок вони зможуть стати впливовою силою у суспільстві.

Наук. керівн. Перепелиця І. К.

Література: 1. Офіційний веб-портал ФПУ. – Режим доступу : http://www.fpsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=section&id=2&Itemid=4&lang=uk. 2. Газові ринки ЄС і України: проблеми розвитку та інтеграції / Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2001. – № 8. 3. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=322-08>. 4. Законопроект Трудового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=30947. 5. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1045-14>.